

บทบาทและความสำคัญของตัวพราณบุญในละครเรื่องมโนห์รา

ศิริชัย นาคพุด¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของตัวละครพราณบุญในละครเรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ข้อมูลจากศิลปินอาวุโส และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครพราณบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา ตอน พราณบุญจับนางมโนห์รา เป็นตัวละครที่มีความสำคัญในการแสดงและการดำเนินเรื่อง ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้นางมโนห์ราพบกับพระสุธน ถือว่าเป็นต้นเหตุของการดำเนินเรื่องทั้งหมด นอกจากนั้นพราณบุญยังมีบทบาทการแสดงที่แตกต่างจากตัวละครอื่น เช่น การแต่งกาย การร้อง และจะเน้นการพูดเจรจาดำเนินเรื่องราวด้วยภาษาใต้จึงทำให้ตัวละครพราณบุญมีบทบาทสำคัญที่สื่อให้เห็นถึงต้นกำเนิดการแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา พบในตอน พราณบุญจับนางมโนห์รา มีรูปแบบการแสดงที่เน้นการเจรจาระหว่างตัวพราณบุญและนางมโนห์ราที่ซับซ้อนในเรื่องของภาษา ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องใช้ความสามารถหลายด้านทั้งการรำ ร้อง พูด จึงหาผู้แสดงได้ยากและในการแสดงมีระยะเวลาาน โอกาสและปัจจัยสนับสนุนน้อยลงส่งผลให้การแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ตอน พราณบุญจับนางมโนห์รา ไม่ค่อยนิยมนำมาจัดแสดง

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าตัวละครพราณบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา เป็นตัวละครประกอบที่มีบทบาทและความสำคัญที่ทำให้นางมโนห์รากับพระสุธนพบกัน เป็นต้นเหตุการณเกิดเรื่องราวทั้งหมด และถือว่าพราณบุญยังเป็นตัวละครที่คงรูปแบบการแสดงละครชาตรีแบบเดิมไว้ในละคร เรื่อง มโนห์รา จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : บทบาท, การแสดง, พราณบุญ, มโนห์รา

---

¹ สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Role and importance of Phranboon in Manohra.

Sirichai Nakphut

Abstract:

The objective of this article is to study the role and importance of Phranboon, an important character in Manohra story by Fine Arts Department. The research is done through document study, interview with respective artist, and participant observation.

The results shown that the character 'Phranboon' in Manohra's episode: Phranboon took Manohra is an important character of the story. It is the main cause that made Manohra to meet with Phrasuthon, and it is the starting of the whole story. Moreover, Phranboon character is also different from other character in the story. The character has its own dress, singing technique, and mostly speaks his dialogue with Southern dialect. These make such an important role for the starting point of the show. The Manohra episode: Phranboon took Manohra has complex linguistic dialogues between Phranboon and Manohra, so the actor has to use extended abilities including dancing, singing, and speaking. The length of the show is also extensive, these make the plays' recruiting process difficult. Opportunities and supporting factors are also decreased. It made the Manohra's episode: Phranboon took Manohra become a less interesting show to make

We can see that Phranboon character in Manohra story is an important supporting character in making Manohra and Phrasuthon to meet each other and it is the starting of the whole story. Phranboon is also a character that preserve Lakorn-Chatree format of plays in Manohra to this day.

Keywords : Role, Show, Phranboon, Manohra

บทบาทและความสำคัญของพรานบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา

ศิริชัย นาคพุด

บทนำ

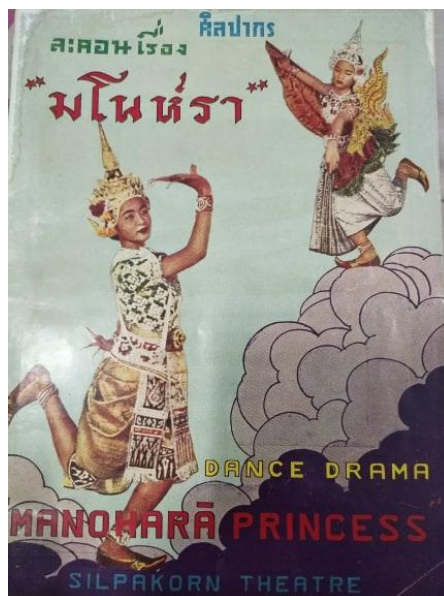
วรรณคดี เรื่อง พระสุธน -มโนราห์ นิยมนำมาแสดงในรูปแบบของละครชาตรี ซึ่งนิยมแสดงในแถบภาคใต้ของประเทศไทย ต่อมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ละครชาตรีก็เข้ามาแพร่หลายในเมืองหลวงแต่ยังยึดหลักการแสดงตามรูปแบบของการแสดงละครชาตรีแบบเดิมที่มีตัวละครเพียง 3 ตัว คือ ตัวนายโรง (ตัวพระ) ตัวนางเอก (ตัวนาง) และตัวเบ็ดเตล็ด (ตัวประกอบ) มีเนื้อเรื่องที่กระชับ สนุกสนาน โดยดำเนินเรื่องผ่านตัวละครทั้ง 3 ประเภทนี้ ดังนั้น เรื่องที่จะนำมาแสดงจึงสามารถใช้ได้แค่บางตอนเท่านั้นและเรื่องที่นิยมนำมาแสดงส่วนใหญ่ คือ เรื่อง มโนห์รา จากการสัมภาษณ์ ครูประสาธ ทองอร่าม นาฏศิลปิน สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กล่าวว่าได้เลือกเอาตอนพรานบุญจับนางมโนห์รามาถวายพระสุธนมาแสดง เนื่องจากมีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและมีตัวละครที่โดดเด่นเพียงตัวนายโรงและตัวนางเอกเท่านั้น ส่งผลให้ตัวละครพรานบุญที่มีบทบาทเป็นตัวละครประกอบได้รับความสนใจจากผู้ชมน้อยลง ทั้งที่เป็นตัวละครต้นเหตุทำให้พระสุธนและนางมโนห์ราได้พบกัน นั่นก็คือ “พรานบุญ” (ประสาธ ทองอร่าม, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2562)

ภาพที่ 1 การแสดงละครชาตรีแบบเดิม

(ที่มา : เสาวณิต วิงวอน. 2554. น. 174)

“พรานบุญ” หรือ พรานบุญทริก (อ่านว่า บุญ-ตะ-ริก ซึ่งแปลว่า บัวขาว) เป็นตัวละครประกอบที่สำคัญตัวหนึ่งในละครชาตรี เรื่อง มโนห์รา ซึ่งเป็นตัวดำเนินเรื่องราวในช่วงแรกของการแสดงถือว่าเป็นปฐมบทของการแสดงละครเรื่องนี้ โดยเค้าโครงของเรื่อง มโนห์รา นำมาจากเรื่องเล่าอดีตชาติของพระสมณโคดมตัวละครพรานบุญ ในเรื่อง มโนห์รา เป็นพรานผู้หนึ่งที่อาศัยอยู่ในเมืองนครปัญจาล ครั้งหนึ่งพรานบุญได้เข้าไปล่าสัตว์แล้วได้ไปช่วยชีวิตพญานาค ชื่อ ชมพูจิต โดยพรานบุญได้ฆ่าผู้ประทุษร้ายต่อพญานาคตาย ทำวชมพูจิตซึ่งเป็นพญานาคจึงพาพรานบุญลงไปเมืองบาดาลและทำความเคารพสักการะพรานป่าเป็นเวลา 7 วัน แล้วก็พากลับมาส่งที่เมืองมนุษย์พร้อมกับมอบเพชรนิลจินดาให้กับพรานบุญไว้อย่างมากมายแล้วสั่งไว้ว่าต่อไปภายหน้าถ้าต้องการให้ช่วยเหลือขอให้บอกจะยินดีช่วยทุกอย่าง ครั้นวันหนึ่งพรานบุญได้ออกไปล่าสัตว์ในป่าจนถึงอาศรมพระฤาษี ซึ่งอยู่ใกล้กับสระโบกขรณีจึงเข้าไปนมัสการ บังเอิญวันนั้นตรงกับวันเพ็ญกลางเดือนผู้งกินรีจะพากันมาเล่นน้ำสงเสียงมาจนถึงอาศรมของพระฤาษี พรานบุญได้ยินจึงไปแอบดูแล้วคิดอยากจะทำนางกินรีไปถวายพระสุธนจึงกลับไปปรึกษาพระฤาษีเพื่อหาวิธีจับนางกินรี จึงทราบว่าต้องใช้บ่วงบาศ ที่ได้จากทำวชมพูจิตในการจับเท่านั้น พรานบุญจึงเดินทางไปขอบ่วงบาศจากทำวชมพูจิตแล้วนำมาจับนางกินรีในวันเพ็ญต่อมาเพื่อจะได้นำไปถวายพระสุธน (กรมศิลป์ากร, 2498, น. 8-9)

ภาพที่ 2 สูจิบัตร ละคร เรื่อง มโนห์รา

(ที่มา : กรมศิลปากร, 2498)

ละครเรื่อง มโนห์รา ที่นำออกแสดง ณ โรงละครศิลปกร นั้นได้มีการปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยนำเอานาฏยกรรมหลายอย่างมาผสมผสานกัน แต่ก็คงแนวทางละครชาตรีของเดิมไว้ แม้จะไม่คุ้นชิน แต่ผู้ที่ได้รับชมย่อมจะได้ยินสำเนียงเลียนแบบของชาวไทยในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นสำเนียงขับร้องของละครชาตรีที่นำมาเป็นแบบอย่างแต่เดิม (กรมศิลปากร, 2498, น. 6-7) รวมถึงองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างในการแสดงก็ยังคงให้เห็นถึงรูปแบบของละครชาตรี ในการแสดงนั้น ยังกำหนดให้ตัวละครพราหมณ์พูดเจรจาโดยเลียนสำเนียงของชาวใต้อีกด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตัวละครพราหมณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในละคร เรื่อง มโนห์รา ในทางด้านวรรณกรรมพราหมณ์เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้นางเอกกับพระเอกมาพบกันจนทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ตามมา ดังนั้นในบทความนี้จึงมุ่งนำเสนอตัวละครพราหมณ์ในละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร ทั้งบทบาทและความสำคัญของตัวละครพราหมณ์โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ข้อมูล จากศิลปินอาวุโส และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเชิงลึกต่อไป

ภาพที่ 3 พราหมณ์จับนางมโนห์รา

(ที่มา : <https://www.gqthailand.com> โดย ภัทรชนน ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2560)

รูปแบบการแสดง

การแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร เริ่มจัดการแสดงขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 ณ โรงละครศิลปากร ซึ่งมีรูปแบบการแสดงที่ปรับปรุงและสร้างบทขึ้นใหม่ โดยแบ่งได้ 5 ฉาก ดังนี้

ฉากที่ 1 สระโบกขรณี   กลางป่า

- ฉากที่ 2 ตำนานนางมโนห์รา นครปัญญาล
- ฉากที่ 3 หน้าพระลาน นครปัญญาล
- ฉากที่ 4 ป่า (ตอน 1 อาศรม ไกล่สระโบกขรณี และตอน 2 ป่าลึก)
- ฉากที่ 5 ท้องพระโรง นครไกรลาส

(กรมศิลปากร, 2498, น. 3)

ภาพที่ 4 การแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ตอน พราณบุญจับนางมโนห์รา

(ที่มา : เสาวณิต วิงวอน. 2554. น. 175)

ตัวละครพราณบุญจะปรากฏในฉากที่ 1 สระโบกขรณี กลางป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นการเปิดเรื่องของการแสดงละครเรื่องนี้ โดยในบทละครมีเนื้อร้องที่แนะนำตัวพราณบุญไว้ว่า

“ กล่าวถึงพราณป่า	ชื่อว่าพราณบุญ	เคยได้ทำคุณ	แก่ท้าวนาคา
มีบ่วงนาคราช	อำนาจแรงกล้า	พราณไพรได้มา	จากแดนบาดาล
หมายจับกินรี	สาวศรีโสภา	เคยโบกบินมา	โสรจสรงสนาน
ณ โบกขรณี	เป็นที่สำราญ	ทุกทุกเพ็ญวาร	ตามประเพณี
พราณไพรหมายปอง	ค่อยย่องค่อยย่าง	ตามแถวแนวทาง	ระหว่างไพรศรี
มือกำกระชับ	จับบ่วงวาสูกรี	หมายคล้องกินรี	สาวสวยสำอาง
ชะงัดแจจ้อง	มือป้องพักตรา	ดูบนเวหา	ทางมาของนาง
เห็นแต่วิหค	เฝินผกบินพลาง	ยังไม่เห็นทาง	ว่าเธอจะมา ”

(กรมศิลปากร, 2498, น.1)

จากเนื้อเรื่องในบทละครข้างต้นจะกล่าวถึงตัวพรานบุญที่มีอาวุธคู่กาย คือ บ่วงนาคราช ที่มีจุดประสงค์ในการไปจับตัวนางกินรี ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง อีกทั้งรูปแบบการแสดงในฉากนี้เป็นการรำเดี่ยวของตัวละครพรานบุญ หลังจากการรำตามบทร้องก็จะมีการเจรจาเป็นภาษาใต้ในการอธิบายขยายความต่อจากบทร้อง นอกจากนี้ยังมีการร้องประกอบการรำของตนเองอีกด้วย ซึ่งเป็นการแสดงถึงไหวพริบ ความสามารถ และฝีมือของนักแสดงที่ได้รับบทบาทการแสดงตัวพรานบุญ

ภาพที่ 5 การแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ตอนพรานบุญจับนางมโนห์รา มูลนิธินาฏศิลป์สัมพันธ์
(ที่มา : <https://www.youtube.com> โดย pandakas วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561)

บทบาทและความสำคัญตัวพรานบุญ ในละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร

ตัวพรานบุญได้มีบทบาทและความสำคัญในการแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร ที่มีบทน้อยที่สุดเพราะออกมาเพียงฉากเดียวเท่านั้น แต่มีบทบาทสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นสาเหตุที่ทำให้นางมโนห์ราและพระสุธนได้พบกัน ซึ่งก่อนจะนำนางมโนห์ราไปถวายแก่พระสุธนตัวพรานบุญก็ได้มีการยื้อยุดจู้จี้กับนางมโนห์รา เป็นอีกฉากหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตัวพรานบุญ ดังเนื้อเรื่องที่ว่า

“ พรานรูดจู้จี้	ดิงด้วยกำลัง	ให้นางจรจรัล
เคี้ยวเชียวข่มขู่	ลากลับพัลวัน	สู่ตงพงพี
แม่นางมโนห์รา	จะขอกรรณา	วอนว่าพาที
แต่ว่าพรานไพร	มิได้ปราณี	ตะคอกเขี่ยนตี ตลอดทางไป ”

(กรมศิลปากร, 2498, น. 4)

จากบทร้องข้างต้นจะเห็นได้ว่าพรานบุญมีการแสดงออกถึงบทบาทในการพานางมโนห์ราเดินทางไปเมืองนครปัญจาล ซึ่งในการแสดงนั้นตัวพรานบุญก็ได้มีทั้งการร้องและการรำเอง แตกต่างจากตัวละครอื่นในเรื่องที่มีหน้าที่เพียงเจรจาและรำประกอบเพลงเท่านั้น ดังนั้นบทบาทและความสำคัญตัวพรานบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปกร จึงสามารถแบ่งได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การรำ ในการรำของตัวพรานบุญ จะปรากฏในการแสดงช่วงที่ 1 ในละคร เรื่อง มโนห์รา เป็นการรำที่แตกต่างจากตัวละครอื่นที่ไม่ต้องจำเป็นต้องอ่อนข้อสวยงาม แต่เน้นการรำประกอบตีทำตามบทร้องในลักษณะของบทบาทพรานป่าที่มีท่าทางคล่องแคล่วว่องไว กระชับกระเฉง

2. การเจรจา ของตัวละครพรานบุญจะใช้ภาษาและสำเนียงใต้ในการพูดเนื่องจากเป็นตัวละครที่นำมาจากละครชาตรีแบบเดิมจึงยังคงเอกลักษณ์ไว้ ซึ่งในละคร เรื่อง มโนห์รา มีเพียงตัวพรานบุญเท่านั้นที่เจรจาเป็นภาษาใต้

3. การร้อง นอกจากการรำและเจรจาของตัวพรานบุญที่มีบทบาทสำคัญแล้วยังมีการร้องที่สำคัญเนื่องจากเป็นตัวละครที่ต้องร้องประกอบการแสดงเอง เนื่องจากตัวละครอื่นจะมีบทบาทเพียงรำและเจรจาเท่านั้น แต่ตัวละครพรานบุญนั้นมีบทบาทสำคัญทั้งรำ เเจรจา และร้องด้วยตนเอง

4. อารมณ์ในการแสดง เนื่องจากตัวพรานบุญต้องใช้ทักษะหลายด้านในการแสดงทั้ง ร้อง รำ เเจรจา ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทจะต้องมีอารมณ์ร่วมไปกับตัวละคร

ในการรับบทบาทตัวพรานบุญนั้นไม่เพียงจะต้องมีการรำที่ดีเท่านั้น แต่จะต้องมีไหวพริบในการร้องและรำด้วยตนเอง และเป็นเพียงตัวละครเดียวในเรื่องที่เจรจาเป็นภาษาใต้ และแต่งกายของตัวละครในเรื่องแต่งกายแบบยืนเครื่อง แต่ตัวพรานบุญจะแตกต่างจากตัวละครอื่นเพื่อคงเอกลักษณ์ของความเป็นละครชาตรีแบบเดิมไว้อยู่ โดยพรานบุญจะแต่งกายตามแบบลักษณะพรานป่าคือ นุ่งผ้าโจงหยักรังสีแดง ใส่เสื้อลงยันต์ ผูกผ้าประเจียด สะพายย่าม (บ่วงนาคนาค) ถือกอกซัด ที่สิ่งโดดเด่นของตัวละครพรานบุญในเรื่องนี้ คือ สวมหน้ากากสีแดง หรือ หน้ากากพรานบุญ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เด่นชัดของตัวพรานบุญตามแบบละครชาตรีในเรื่อง มโนห์รา

การถ่ายทอดการแสดง

ในยุคของกรมศิลปากรได้นำละครชาตรีมาประยุกต์และแต่งบทขึ้นใหม่ ทั้งการปรับปรุงท่ารำดนตรี และมีการผสมผสานเครื่องดนตรีระหว่างของละครชาตรีทางภาคใต้กับวงปี่พาทย์ของภาคกลาง

กลายเป็นละครชาติเครื่องใหญ่ ซึ่งเป็นการปรับปรุงทั้งดงามและนิยมอย่างยิ่ง เมื่อปี พ.ศ.2498 ทางกรมศิลปากรได้คัดเลือกผู้แสดงออกเป็น 2 ชุด โดยผู้ที่ได้รับบทบาทตัวพรานบุญเป็นตัวแรกของกรมศิลปากร คือ ชุด ก. ครูยอแสง ภาคดีเทวา และ ชุด ข. ครูจ๋านง พรภิสุทธิ (กรมศิลปากร, 2498. น.17)

ภาพที่ 6 ครูยอแสง ภาคดีเทวา

ที่มา : วิทยาลัยนาฏศิลป์

ต่อมา ครูยอแสง ภาคดีเทวา ได้ถ่ายทอดให้รุ่นต่อไป คือ ครูประสาท ทองอร่าม ต่อมาถ้าพูดถึงการแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา นอกจากจะรู้จักตัวพระสุธนและตัวมโนห์ราแล้ว ผู้ชมส่วนใหญ่ก็จะรู้จักตัวพรานบุญ เพราะถ้าพูดถึงบทบาทของตัวพรานบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา ก็จะเป็นตัวละครหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งด้านวรรณกรรม ด้านภาษา ด้านบทบาทในการแสดง ที่มีลักษณะเฉพาะของตัวพรานบุญ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของตัวพรานบุญ ในละครโนราชาติเรื่อง พระสุธน - มโนห์รา ที่นิยมแสดงในแถบภาคใต้ของไทย สมัยก่อนละครชาติจะนิยมเล่นแค่เพียง 3 ตัว คือ ตัวนางโรง ตัวนางเอก และตัวเบ็ดเตล็ด (ตัวประกอบ) โดยตัวพรานบุญจะจัดอยู่ในประเภทตัวเบ็ดเตล็ดที่มีความสำคัญในการดำเนินเรื่องที่ทำให้พระเอกและนางเอกมาพบกัน

กรมศิลปากรได้มีการปรับปรุงและแต่งบทละคร เรื่อง มโนห์รา ขึ้นใหม่ผสมผสานระหว่างดนตรีทางภาคใต้กับภาคกลางเข้าด้วยกันและได้นำออกแสดง ณ โรงละครศิลปกร ทั้งทางนาฏยกรรมหลายอย่างมา

ผสมผสานกันอย่างลงตัวแต่ยังคงแนวทางละครชาตรีของเดิมไว้ ในการแสดงนั้นยังกำหนดให้ตัวพรานบุญพูด และเจรจาโดยเลียนสำเนียงของชาวใต้อีกด้วย

การแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากร ที่ปรับปรุงขึ้นใหม่นั้นมีทั้งหมด 5 ฉาก แต่ตัวละครพรานบุญจะปรากฏเพียงในฉากที่ 1 สระโบกขรณี กลางป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นการเปิดเรื่องของการแสดงละครเรื่องนี้ ด้านรูปแบบการแสดงในบทละครมีเนื้อร้องที่แนะนำตัวพรานบุญที่มีจุดประสงค์ในการไปจับตัวนางกินรี ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง อีกทั้งในรูปแบบการแสดงในฉากนี้เป็นการรำเดี่ยวของตัวละครพรานบุญ การเจรจาเป็นภาษาใต้ที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวละครพรานบุญ ถือว่าเป็นการแสดงถึงไหวพริบ ความสามารถ และมีฝีมือของนักแสดงที่ได้รับบทบาทการแสดงตัวพรานบุญ

นอกจากการรำและการเจรจาแล้วตัวละครพรานบุญยังมีลักษณะเฉพาะในด้านรูปแบบการแสดง คือมีการร้องประกอบกับการรำไปพร้อมกัน ดังนั้นนักแสดงที่ได้รับบทบาทนี้ต้องมีทักษะหลายด้าน มีไหวพริบ มีฝีมือ และหมั่นฝึกซ้อมตนเองอยู่เสมอ จึงจะได้รับเลือกจากครูให้แสดงในบทบาทพรานบุญ

สรุป

บทบาทและความสำคัญของพรานบุญในละคร เรื่อง มโนห์รา คนที่ได้รับบทบาทในการแสดงตัวพรานบุญนี้ต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการที่จะได้รับคัดเลือกออกแสดง เมื่อ พ.ศ.2498 ซึ่งเป็นครั้งแรกที่กรมศิลปากรได้นำการแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา จัดออกแสดงเป็นครั้งแรก มีนักแสดงที่รับบทบาทเป็นตัวพรานบุญ แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุด ก. ครูยอแสง ภัคดีเทวา และ ชุด ข. ครูจำนงค์ พรภิสุทธิ์ ซึ่งต่อมาครูยอแสง ภัคดีเทวา ได้ถ่ายทอดกระบวนการทำรำและกลวิธีในการแสดงตัวพรานบุญให้กับครูประสาธ ท่องอร่าม ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีฝีมือในการแสดงทุกแขนง ซึ่งบทบาทและความสำคัญตัวพรานบุญ ในละคร เรื่อง มโนห์รา ของกรมศิลปากรนั้น สามารถแบ่งได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การรำ ในการรำของตัวพรานบุญ จะปรากฏในการแสดงช่วงที่ 1 ในละคร เรื่อง มโนห์รา เป็นการรำที่แตกต่างจากตัวละครอื่นที่ไม่ต้องจำเป็นต้องอ่อนช้อยสวยงาม แต่เน้นการรำประกอบตีทำตามบทร้องในลักษณะของบทบาทพรานป่าที่มีท่าทางคล่องแคล่วว่องไว กระชับกระเฉง

2. การเจรจา ของตัวละครพรานบุญจะใช้ภาษาและสำเนียงได้ในการพูดเนื่องจากเป็นตัวละครที่นำมาจากละครชาติเรีบบแบบเดิมจึงยังต้องคงเอกลักษณ์ไว้ ซึ่งในละคร เรื่อง มโนห์รา มีเพียงตัวพรานบุญเท่านั้นที่เจรจาเป็นภาษาได้

3. การร้อง นอกจากการรำและเจรจาของตัวพรานบุญที่มีบทบาทสำคัญแล้วยังมีการร้องที่สำคัญเนื่องจากเป็นตัวละครที่ต้องร้องประกอบการแสดงเอง เนื่องจากตัวละครอื่นจะมีบทบาทเพียงรำและเจรจาเท่านั้น แต่ตัวละครพรานบุญนั้นมีบทบาทสำคัญทั้งรำ เเจรจา และร้องด้วยตนเอง

4. อารมณ์ในการแสดง เนื่องจากตัวพรานบุญต้องใช้ทักษะหลายด้านในการแสดงทั้ง ร้อง รำ เเจรจา ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทจะต้องมีอารมณ์ร่วมไปกับตัวละคร

จะเห็นได้ว่าผู้ที่ได้รับบทแสดงเป็นตัวพรานบุญนั้นมีจำนวนผู้แสดงน้อย และบางคนก็ไม่มีคุณสมบัติตรงตามที่ครูกำหนดไว้จึงทำให้ไม่มีคนรับการถ่ายทอดจากรุ่นปัจจุบัน คือ ครูประสาธ ทงอร่าม บทความเรื่องนี้จึงต้องการนำเสนอมุมมองด้านบทบาทและความสำคัญของตัวพรานบุญให้คนทั่วไปได้รู้จักและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านรูปแบบการแสดง และด้านความสามารถของนักแสดงที่รับบทบาทพรานบุญ รวมถึงการถ่ายทอดทำรำจากครูตั้งแต่ในอดีตจนถึงครูในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2498). *สุจิตร์ ละคร เรื่อง มโนห์รา*. กรุงเทพฯ : กองการสังคีต กรมศิลปากร.

_____. (2498). *บทละคร เรื่อง มโนห์รา*. กรุงเทพฯ : องค์การดุริยางค์นาฏศิลป์.

ภัทรชนน ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. (2560). *รูปภาพพราวนบุญจับนางมโนห์รา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2560.

เสาวณิต วิงวอน. (2554). *วรรณคดีการแสดง*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอเชีย ดิจิตอล การพิมพ์ จำกัด.

Pandakas. (2561). *รูปภาพการแสดงละคร เรื่อง มโนห์รา ตอนพราวนบุญจับนางมโนห์รา มุลนิธินาฏศิลป์สัมพันธ์* สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561.